

HYBRIDIZATION OF THE WAR. THE NEW FORM OF CONFLICT AT THE BEGINNING OF THE CENTURY

Mirela Gheorghe, and Teodor Căpîlnean

PhD Student, M.A. Student, Constanța

Abstract: The aim of this paper is not to offer an explanation for the rise of the hybrid war. Otherwise, it will emphasize the causes which led the modern war to the hybrid one. Ukraine remains a case study for Russian hybrid warfare and despite the number of projects set up to counter Russian propaganda and disinformation campaigns, the overall impact is considered to be high. There is an obvious need to have a strong dialogue and cooperation, both at political and operational level, in building a stronger resilience. In this respect it is very important to understand the nature of the threat, to know and to assume the vulnerabilities that an adversary could exploit.

Keywords: hybrid war, conflict, Ukraine, threat, propaganda

Într-un mediu complex de securitate, amenințările actuale se diversifică și îmbracă diferite forme. Acestea sunt mai puternice ca oricând întrucât întrebuințează mijloace diverse, greu de anticipat, care sunt generate de actori statali, non-statali sau grupări teroriste, ce Conflictelor moderne nu mai folosesc arme, în măsura în care, folosesc resurse *informaționale, diplomatice, economice, tehnici de manipulare și propagandă mediatică, tehnologia high-tech*, câtși orice alte mijloace, de natură convențională sau nu, care să asigure atingerea obiectivelor stabilite. Amenințările actuale combină mijloacele militare cu cele non-militare, utilizatorii acestora mizând pe impredictibilitate și diversitate.

Specialiștii în domeniu au clasificat aceste amenințări drept *amenințări de tip hibrid*. În prezent, numeroase studii au fost întreprinse pe marginea acestui subiect. Frank Hoffman, definește amenințările hibride ca fiind *acțiuni ale inamicului ce folosesc în același timp, pe câmpul de luptă, arme convenționale, tactici asimetrice, terorism și comportament criminal, simultan, pentru a obține obiective politice*.¹ În opinia sa, termenul de amenințare hibridă a fost derivat din analize istorice și referințe din literatura străină și utilizat apoi pentru a descrie evoluția și complexitatea conflictului contemporan.

În esență, războaiele hibride sunt acele războaie, duse de actori statali cât și non-statali, care folosesc o gamă largă de mijloace de acțiune și nu vizează o confruntare directă. Obiectivul principal devine obținerea controlului asupra statului prin slăbirea încrederii populației în decidenții și instituțiile statului, erodarea identității naționale, dezbinarea conducerii și diseminarea sentimentelor de neîncredere în rândul cetățenilor. Altfel spus, războiul hibrid se deosebește prin mijloacele folosite și strategie de acțiune. De asemenea, caracteristic acestui tip de confruntare este faptul că folosește *intermediarii*, acei actori statali sau non-statali considerate puteri slabe, afectați de corupție, dependenți economic de potențiali inamici, care pot fi ușor întrebuințați ca pionii pe tabla de șah a marilor puteri.

¹ Frank Hoffman, *On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs. Hybrid Threats*, in *War on the Rocks*, 28 July, 2014, disponibil la <http://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-politicalwarfare-vs-hybridthreats>, accesat la 18.03.2016.

În discursul său, generalul american Philip Breedlove, fost comandant al Forțelor Aliate în Europa (SACEUR), vorbește în anul 2015 despre implicațiile războiului hibrid, folosind ca exemplu conflictul din Ucraina. Ocuparea ilegală a Crimei de către Rusia și continuarea acțiunilor descentralizatoare din estul Ucrainei reprezintă, în opinia sa, o formă clară de război hibrid.²

Acțiunile Rusiei din Ucraina reprezintă o formă de război hibrid, caracterizat de folosirea componentelor convenționale și neconvenționale, militare și non-militare, angajate într-o manieră greu de anticipat. Aceste forme de luptă nu au fost noi, însă combinația acestora da, și a fost gândită special pentru angajarea slăbiciunilor Ucrainei. Așadar, instrumentele Federația Rusă au lovit adversarul într-un mod eficient, prin emiterea de presiuni asupra sistemelor militare, sociale, economice și politice ale Ucrainei. Mai mult decât atât, au fost utilizate politici de intimidare, tactici de înșelătorie și propagandă, acțiuni de disimulare și subversiune.

Luând în calcul dimensiunea efectelor *campaniei propagandistă* ruse, putem afirma că întrebuintarea acesteia a constituit cea mai eficientă armă din categoria instrumentelor neconvenționale folosite de Moscova. Folosind din plin tehnologia new media, campania rusească a urmărit dezinformarea opiniei publice prin toate mijloacele posibile, diseminarea și promovarea, doar a acelor informații, care să susțină interesele Moscovei. Un exemplu în acest sens, îl constituie răspândirea afirmației conform căreia, în Ucraina, au avut loc conflicte violente majore datorate diferențelor etnice, iar Rusia, ca țara protectoare, ar fi fost nevoită să intervină pentru a salva vorbitorii de limbă rusă de vecinii lor extremiști ucrainieni. Această afirmație nu a fost însă fondată și a fost criticată de publicațiile americane.³

Conform statisticilor, serviciile rusești au preluat controlul celor mai cunoscute ediții de presă, programe tv și posturi de radio, iar accesul la internet a fost restricționat. Studii recente au demonstrat că utilizarea canalelor mass media are o contribuție semnificativă în formarea opiniilor și conturarea așteptărilor indivizilor, grupurilor sociale și chiar a societății. Astfel, acțiunea campaniei manipulative rusești a reprezentat un mijloc eficient de îndeplinire a obiectivelor urmărite.

O altă caracteristică a acțiunilor războiului hibrid desfășurat în Ucraina este reprezentată de *politica de intimidare* adoptată de Rusia. Această politică de acțiune folosește o strategie eficientă pentru inducerea în eroare a populația locale din sud-estul Ucrainei. În acest sens, au fost dislocate pe teritoriul Ucrainei trupe paramilitare fără însemne de identificare și s-a asigurat instruirea liderilor separatiști de către ruși. De asemenea, teritoriul Ucrainei a fost invadat de un număr mare de „militanți” pro ruși, care, în acord cu declarația președintelui rus, au avut rolul doar de a proteja activele militare rusești conform tratatelor bilaterale ruso-ucrainene. Surse mass media contrazic veridicitatea informațiilor declarate de Vladimir Putin, după ce acesta s-a contrazis în discursuri.

Un alt mijloc folosit de ruși pentru subminarea stabilității și suveranității Ucrainei s-a materializat prin *încercarea de producerea a unei prăbușiri economice*. Pe lângă celelalte probleme actuale cu care acest stat se confruntă, Ucraina este dependentă economic de Rusia și de resursele energetice ale acesteia. Nu doar o dată, Moscova a anunțat că va întrerupe furnizarea gazelor către Ucraina.

Pe plan internațional strategia de tip hibrid a Rusiei stârnește revolta întregii comunități internaționale. Șefii de stat și de guvern participanți la summit-ul NATO din Țara Galilor afirmă „condamnăm în termenii cei mai fermi intervenția militară ilegală și în creștere a Rusiei în Ucraina și cerem Rusiei să oprească și să retragă forțele din interiorul și de-a lungul granițelor Ucrainei. Această violare a suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei constituie o încălcare gravă a dreptului internațional și o provocare majoră la adresa securității euro-atlantice”.

2 U.S. Department of Defense, *NATO Commander Breedlove discusses Implications of Hybrid War*, 23 March, 2015, disponibil la <http://www.defense.gov/News-Article-View/Article/604334/nato-commander-breedlove-discusses-implications-of-hybrid-war>, accesat la data de 20.03.2016

³ Publicație online, disponibil la <http://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/03/10/putins-big-lie-on-ukraine-if-it-werent-so-serious-it-would-be-funny/#27122dc1df0a>, accesat la 20.03.2016.

În opinia lui Timothy L. Thomas, *teoria controlului reflexiv* (RC) reprezintă un principiu utilizat cu succes de Rusia. Acest principiu este definit ca un mijloc de a conduce un partener sau un adversar special pregătit, prin influențarea deciziilor acestora și determinarea lui de a lua în mod voluntar decizia dorită de inițiatorul acțiune. Acest principiu poate fi folosit fie împotriva unei ființe umane sau a unui sistem informatic. Teoria este similară cu ideea managementului percepției, cu excepția faptului că încearcă să controleze mai mult decât să gestioneze un subiect.⁴

Principalele direcții de acțiune ale controlului reflexiv, în cazul Ucrainei, au presupus: dezinformare și negare, pentru a ascunde prezența trupelor ruse în Ucraina (utilizarea „omuleților verzi“); ascunderea obiectivelor reale și crearea impresiei că strategia rusă a vizat doar atingerea unor obiective de etapă; inducerea unei imagini de legalitate a acțiunilor Federației Ruse prin negarea implicării în conflict, simultan cu cererea adresată comunității internaționale de a recunoaște Rusia ca actor interesat de soluționarea conflictului și nu ca parte a conflictului; lansarea de acțiuni de intimidare la adresa Occidentului prin organizarea de exerciții militare la granițele NATO; exagerări privind tehnologiile militare avansate deținute.⁵

Este de așteptat ca atunci când într-un mediu apar oportunități, acestea să fie exploatare de toți membrii mediului, indiferent de obiectivele acestora. Mai mult decât atât, opinia publică nu este o masă unitară, fiind împărțit în clase sociale diferite, având culturi și opinii diferite. Astfel, la finele anului 2018, identificăm actori statali sau non-statali care folosesc toate canalele de comunicare (mediul online, presă scrisă etc) pentru promovarea unor interese care să afecteze securitatea statelor. Astfel, este plauzibil ca actorii statali sau non-statali să utilizeze amenințări hibride pentru a prejudicia statul-țintă. Aceasta înseamnă combinarea metodelor specifice conflictului convențional cu cele neconvenționale (intelligence subversiv, sabotaj, hacking, utilizarea crimei organizate sau a terorismului).

În secolul XXI un actor statal și-ar asigura controlul asupra unui alt stat, fără a-i schimba forma de organizare și fără a prelua efectiv conducerea acesteia, mulțumindu-se prin a-i influența deciziile acestuia. Este important să fim pregătiți ca viitoarele conflicte să nu urmeze tiparele obișnuite și deja cunoscute și să dezvolte noi strategii care să implice toate entitățile și resursele disponibile - crimă organizată, terorism, hacking, social media sau inginerie socială. Aceste mijloace de acțiune sunt definite ca "amenințări hibride".

Ușurința accesării informațiilor în secolul XXI permite utilizatorilor să fie bombardati de „fake news“ pe care le vor distribui mai departe în mediul virtual, printr-un efect de domino. Astfel de acțiuni ale utilizatorilor conduc spre o manipulare eficientă în cazul unor acțiuni malițioase, coordonate, la nivel organizațional sau chiar statal. *Fake news* nu pot fi combătute nici prin contrapropagandă nici prin cenzurarea activității presei, este unul dintre marile câștiguri pe care le are societatea democratică. Astfel, difuzarea de informații false, cultivarea asiduă a unei varietăți de teorii ale conspirației, șantajul și distrugerea publică a adversarilor prin materiale compromițătoare care, sub aparenta onorabilitate, serveasc interesele strategiilor de tip hibrid.

În opinia noastră, informațiile transmise prin intermediul campaniile mediatice, care urmăresc anumite interese (financiare, economice, politice, sociale etc.) de către factorul comunicator, dar care nu reflectă întocmai realitatea, pot vulnerabiliza statul, afectându-i funcționarea și diminuându-i capacitatea de reacție.

Nu este un element de noutate faptul că Rusia a lansat campanii media în vederea modificării radicale a opiniei cetățenilor. Răspândirea de „fake news” (dezinformare, propagandă, zvon) prin intermediul rețelelor de socializare, a blogurilor sau pe site-urile de știri, prin comentarii ruși (trolii ruși) care scriu comentarii la adresa articolelor sau a comentariilor altor trolii, mesaje care completează sau susțin ideile transmise prin intermediul declarațiilor oficialilor

⁴ Timothy L. Thomas, *Russia's Reflexive Control Theory and the Military*, disponibil la https://www.rit.edu/~w-cmmc/literature/Thomas_2004.pdf, accesat la 01.02.2018.

⁵ Publicație online, disponibilă la <http://intelligence.sri.ro/teoria-controlului-reflexiv-logica-razboiului-hibrid/>, accesată la 01.11.2018.

ruși, au avut un impact puternic manipulativ asupra opiniei individului, grupului și implicit asupra societății. Perpetuarea unei stări de neliniște și neîncredere în rândul cetățenilor face ca populația să nu poată realiza care este realitatea și să blameze decidenții. Astfel spus, campaniile mediatice manipulative reprezintă o altă caracteristică a acțiunilor războiului hibrid desfășurat în Ucraina.

Pentru a înțelege lumea în care trăim, trebuie să fim capabili să identificăm atât oportunitățile, cât și amenințările care influențează procesele principale din societatea de astăzi. Modul în care diferite domenii care au evoluat până în prezent surprinde nu numai indivizii, ci și instituțiile statului.

În fața unui amalgam de informații caracteristic secolului XXI, conceptul *media literacy* reprezintă un instrument pentru participarea în cadrul vieții democratice, prin accesarea, analizarea, crearea și participarea cu mesaje într-o multitudine de. Scopul rămâne acela de a educa publicul interesat să acceseze și să înțeleagă mai ușor informațiile. Centrul pentru Media Literacy oferă o definiție, “*Media Literacy* este o abordare a educației caracteristică secolului. Media Literacy oferă o înțelegere a rolului media în societate, precum și abilități esențiale pentru cercetare și exprimare de sine necesare cetățenilor unei democrații”⁶.

Dacă facem referire la activitatea de contracarare a unor astfel de atacuri „hibride“, putem afirma că aceasta trebuie să pornească, în primul rând, de la conștientizarea existenței acestui fenomen. Pe termen lung, formula de reacție cea mai potrivită în cazul războiului hibrid este educația, dezvoltarea culturii de securitate, a noțiunilor referitoare la valorile, interesele și necesitățile (naționale) de securitate de care dispun cetățenii statului. Efectele propagandei pot fi limitate prin campanii eficiente contra-propagandă, care să demaște interesele ascunse în spatele mesajelor manipulative venite din partea unor structuri adverse.

BIBLIOGRAPHY

1. Claudette Roulo, Breedlove Takes Charge at European Command, *U.S. Department of Defense*, <http://www.defense.gov/News-Article-View/Article/604334/nato-commander-breedlove-discusses-implications-of-hybrid-war>, 20.03.2016.
2. Cristian Apostu, “Media literacy – ghidul navigatorului în oceanul informațional”, *Revista intelligence*, <http://intelligence.sri.ro/media-literacy-ghidul-navigatorului-oceanul-informational/>, 01.12.2017.
3. Darius Muresan, Război hibrid. Rusia, agresiune. Meleșcanu: Acesta este principalul pericol, *DC News*, https://www.dcnews.ro/razboi-hibrid-rusia-agresiune-mele-canu-acesta-este-principalul-pericol_579202.html
4. Frank G. Hoffman, *Hybrid Warfare and Challenges*, National Defence University, Institute for National Strategic Studies, Washington DC, 2009.
5. Frank Hoffman, *On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs. Hybrid Threats, in War on the Rocks*, <http://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-politicalwarfare-vs-hybridthreats>, 18.03.2016.
6. Georgiana Stamatina, “Teoria controlului reflexiv în logica războiului hibrid”, *Revista intelligence*, <http://intelligence.sri.ro/teoria-controlului-reflexiv-logica-razboiului-hibrid/>, 01.12.2017.
7. Iulian Chifu, Oazu Nantoi, *Război informațional Tipizarea modelului agresiunii*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I.C. Brătianu al Academiei Române, București, 2006.
8. <http://intelligence.sri.ro/media-literacy-ghidul-navigatorului-oceanul-informational/>, 11.11.2017.

⁶ Publicație disponibilă la <http://intelligence.sri.ro/media-literacy-ghidul-navigatorului-oceanul-informational/>, accesat la data de 11.11.2017.

